

BOSGROEPEN en duurzaam bosbeheer: wat verwachten boseigenaars van de bosgroepen?

PETER VAN GOSSUM

Laboratorium voor Bosbouw (Universiteit Gent)

Het Laboratorium voor Bosbouw van de Universiteit Gent heeft onderzoek gedaan naar de mogelijke potenties die bosgroepen in Vlaanderen bieden voor duurzaam bosbeheer. Kan een bosgroep gebruikt worden als middel voor ecologische bosbeheerdoelstellingen? Welke boseigenaars worden lid van een bosgroep en welke eigenaars worden moeilijk door een bosgroep bereikt? Uiteraard spelen ook de verwachtingen van de eigenaars ten opzichte van de bosgroep hierbij een belangrijke rol.

Voorbeeld van achterstallig beheer. Foto © Sylvie Mussche

Een bosgroep is een duurzaam en vrijwillig samenwerkingsverband tussen boseigenaars (zowel openbare als privé-eigenaars) in een werkingsgebied met 4 000 tot 10 000 hectaren bos. De bosgroep wil de boseigenaars helpen om hun bos op een duurzame manier te beheren. De beheervrijheid van de eigenaar blijft wel steeds centraal staan.

Het onderzoek spitste zich toe op het gedrag van boseigenaars tegenover maatregelen die de ecologische functie van het bos stimuleren. Hiervoor worden de Vlaamse boseigenaars ingedeeld in vier groepen: leden van een bosgroep, geïnteresseerden, twijfelaars en niet-geïnteresseerden. Eerst worden de ecologische functie en de gedragscomponenten gedefinieerd.

De ecologische functie en het gedrag van boseigenaars hiertegenover

Het gedrag van boseigenaars tegenover de ecologische functie van het bos wordt gedefinieerd via de houding die zij innemen ten opzichte van een aantal afzonderlijke maatregelen van duurzaam bosbeheer. Deze werden in drie groepen onderverdeeld:

- **Populaire maatregelen** worden in de Vlaamse bossen reeds algemeen toegepast. Voorbeelden van populaire maatregelen zijn: vermijden van het gebruik van pesticiden, vermijden van kaalkap, menging van boomsoorten en respecteren van de schoontijd.
- **Goed begrepen maatregelen** worden ervaren als belangrijk voor de ecologische functie van het bos, maar worden nog niet algemeen toegepast. Voorbeelden zijn: aandacht voor bijzondere biotopen, vermijden van exploitatieschade, voorkeur voor inheemse boomsoorten en natuurlijke verjonging.
- Een derde groep van maatregelen leeft enkel in **academische en wetenschappelijke milieus**. Tot deze groep behoren: bevorderen van dood hout, vermijden van verstoringen van de waterhuishouding en bevorderen van de diversiteit door meer gelaagdheid in het bos.

Vermits het onmogelijk was om alle maatregelen in de uiteindelijke enquête te bevragen, werden twee maatregelen geselecteerd: 'preferentie van inheemse boomsoorten' en 'gelaagdheid', respectievelijke typevoorbeelden van goed begrepen maatregelen en academische maatregelen. De populaire maatregelen werden niet meer bevestigd omdat deze toch reeds algemeen in de Vlaamse bossen worden toegepast.

Het eigenaarsgedrag werd voor deze twee maatregelen steeds opgedeeld in volgende componenten, volgens de *Theory of planned behavior* (Ajzen, 1991): De **attitude** is de houding van een persoon ten aanzien van een bepaald gedrag. In dit onderzoek werd de attitude opgesplitst in de **affektieve attitude** (emotionele component) en de **rationele attitude** (verstandelijke component). Bijvoorbeeld: houdt een eigenaar meer van uitheemse soorten (affectie), of kiest hij rationeel voor uitheemse soorten? Met de **sociale norm** wordt de invloed bedoeld die uitgaat van anderen (afdeling Bos & Groen en natuurverenigingen). Een voorbeeld: hoe staat men bij de afdeling Bos & Groen tegenover inheemse soorten en exoten, en hoe belangrijk vindt de eigenaar de houding van de afdeling Bos & Groen? De **waargenomen gedragscontrole** is de inschatting die een persoon maakt van zijn eigen mogelijkheden om een

bepaalde maatregel toe te passen. Wil de eigenaar met inheemse soorten werken?

De **ethische norm** is de persoonlijke opvatting over wat goed en slecht is (Connor & Armitage, 1998).

Het **voorafgaand gedrag** is het gedrag dat de eigenaar in het verleden vertoonde ten opzichte van bepaalde maatregelen om de ecologische functie van zijn bos te ondersteunen. De **toekomstige gedragsintentie** is het gedrag dat de eigenaar in de toekomst zal vertonen ten opzichte van deze ecologische maatregelen.

Involed van de bosgroep op het gedrag van boseigenaars

In een eerste fase werd nagegaan of het mogelijk is om het gedrag van boseigenaars ten opzichte van de twee geselecteerde maatregelen te veranderen om de ecologische functie van het bos te verbeteren. Hiervoor werden het 'voorafgaand gedrag' en de 'toekomstige gedragsintentie' bevestigd, samen met een momentopname van de huidige toestand van het bos. Indien het gedrag beïnvloedbaar bleek, werd bepaald via welke gedragsparameter deze beïnvloeding mogelijk was, namelijk via de affectieve of rationele attitude, de sociale of ethische norm, of de gedragscontrole.

Uit de analyse van het voorafgaand gedrag, de huidige situatie van het bos en de toekomstige intenties van de bouseigenaars, blijkt dat er geen noemenswaardige verschillen zijn tussen de verschillende types eigenaars. Hieruit kunnen we concluderen dat de bosgroep een hoog potentieel heeft voor het realiseren van een duurzaam bosbeheer, als het mogelijk is om via de bosgroep de attitudes van de bouseigenaars te veranderen. Indien echter was gebleken dat de bosgroep alleen eigenaars aantrekt van bossen met een goede uitgangssituatie of eigenaars met goede toekomstige intenties inzake duurzaam bosbeheer, dan zou de toegevoegde waarde die de bosgroep kan leveren klein zijn omdat de eigenaars reeds overtuigd zijn van duurzaam bosbeheer.

Voor de twee bestudeerde maatregelen (inheemse boomsoorten en gelaagdheid) kunnen geen verschillen in affectieve attitude, rationele attitude, waargenomen gedragscontrole en ethische norm worden aangetoond. Voor de sociale norm zijn er wel verschillen: de invloed van afdeling Bos & Groen en van natuurverenigingen blijkt voor de leden van de bosgroep en de geïnteresseerden belangrijker dan voor de groep die geen interesse heeft in bosgroepen. Deze vaststelling moet wel genuanceerd worden: bosgroepleden met kleine en middelgrote bossen ondervinden voor de goed begrepen maatregelen een sterkere invloed van afdeling Bos & Groen dan de niet-geïnteresseerden. De kleine bouseigenaars noemen ook de invloed van natuurverenigingen belangrijk. Voor de academische maatregelen ondervinden enkel de kleine bouseigenaars een invloed van zowel afdeling Bos & Groen als van natuurverenigingen. Voor eigenaars van grotere bossen daarentegen, blijkt de invloed dezelfde voor leden van een bosgroep als voor de anderen en is er dus geen verschil voor de sociale norm.

Welke bouseigenaars worden lid van een bosgroep?

Tussen de vier eigenaarsgroepen (leden van een bosgroep, geïnteresseerden, twijfelaars en niet-geïnteresseerden) blijken verschillen te bestaan in opleidingsniveau en de grootte van het bos dat deze eigenaars bezitten. De bosgroep blijkt meer hogergeschoolden aan te trekken, en meer eigenaars van grotere bosoppervlaktes. Voor wat de andere karakteristieken betreft, die in de enquêteering bevestigd werden (geslacht, leeftijd, lid van natuurvereniging of niet, mening t.a.v. overheidsbeleid, tijd besteed aan bosbeheer), zijn geen verschillen aan te tonen.

Waarom wordt een eigenaar (niet) door een bosgroep aangetrokken?

De redenen waarom leden van een bosgroep bij de bosgroep aansluiten, zijn volgens de uitgevoerde enquête: gezamenlijk beheer (41%), informatie en kennis (41%), sterker staan tegenover de overheid (21%), voordeel uit samenwerking en delen van ervaringen (17%). Bij het

opsplitsen van de leden in de drie bosoppervlakteklassen (klein, < 2 ha; middelgroot, 2–15 ha en groot, > 15 ha) blijken de resultaten afhankelijk te zijn van deze grootteklassen. We kunnen zeggen dat naarmate de eigenaar meer bos bezit, hij minder nood heeft aan informatie en kennis, maar meer behoefte krijgt aan mogelijkheden voor een gezamenlijk beheer en voor een grotere drukkingsgroep tegenover de overheid. Kleine eigenaars daarentegen blijken een grotere behoefte te hebben aan informatie en kennis, waarvoor ze graag beroep doen op o.a. de bosgroep. De voorgaande resultaten voor de bosgroepleden verschillen van deze voor de groep van geïnteresseerden (die nog geen lid zijn van een bosgroep). De belangrijkste redenen waarom geïnteresseerden zouden aansluiten bij een bosgroep zijn informatie en kennis (32%), voordelen uit samenwerking en delen van ervaringen (27%), gezamenlijk beheer (26%), financieel voordeel (13%), sterker tegenover de overheid (12%) en advies en hulp (11%). De resultaten zijn ook afhankelijk van de grootteklassen maar zonder een duidelijke trend.

Aan de twijfelende eigenaars en de groep zonder interesse werd de voornaamste reden gevraagd waarom zij níet tot een bosgroep toetreden. De resultaten waren voor de eerstgenoemden: onvoldoende informatie over de bosgroep (20%), geen restricties of controles (16%) en onafhankelijkheid (15%). De resultaten waren ook weer afhankelijk van de grootteklassen met een dalende nood voor informatie en een stijgende behoefte aan onafhankelijkheid naarmate de bosoppervlakte in eigendom vergroot. De groep niet-geïnteresseerden hadden duidelijk andere redenen om niet in een bosgroep te stappen: te klein bos (24%), grote drang naar onafhankelijkheid (17%) en voldoende eigen ervaring (10%). Ook hier is er een trend in functie van de grootteklasse van het bouseigendom: naarmate het bos groter wordt, zal de eigenaar meer zijn onafhankelijkheid willen bewaren. Kleine bouseigenaars geven eerder als reden op dat hun bos te klein is en dus niet kan beheerd worden.

Invloed en evaluatie bosgroep

De bosgroep heeft een invloed op de informatiebron en – behoefte van de privé-boseigenaar. Omwille van de minder bureaucratische structuur van de bosgroep wordt deze door de leden ervan geprefereerd als informatieverschaffer. De informatiebehoefte van kleine eigenaars verschuift na hun lidmaatschap van info over bosbeheer naar info over regelgeving, omdat in het bosgroeptijdschrift reeds veel informatie geeft over het beheer. Via het bosgroeptijdschrift kan aan alle eigenaars de nodige informatie worden versprekt in verband met nieuwe inzichten in het bosbeheer, nieuwe regelgeving, subsidies, etc. Verder vragen alle eigenaars praktijkgerichte vorming, liefst samen met andere privé-boseigenaars en experts. Deze vorming gaat bij voorkeur door in hun eigen bos en mag niet te tijdsintensief zijn.

De kleine eigenaars evalueren de bosgroep als zeer positief. Ze kunnen er met hun vragen terecht en staan niet meer alleen, ze vertrouwen de bosgroepcoördinator voor 100%. Ze krijgen de mogelijkheid goedkoop beheerwerken uit

te voeren met de bosgroep. De bosgroep geeft raad maar laat wel de vrijheid deze op te volgen of naast zich neer te leggen. Een aandachtspunt voor de bosgroepen is wel het gebruik van duidelijke, eenvoudige taal.

De eigenaars van grote bossen zijn over het algemeen ook tevreden over de bosgroep maar zijn iets genuanceerder. Voor hen staat of valt een bosgroep met de coördinator. De bosgroep mag hen wel niets verplicht opleggen, en verder blijkt communicatie van groot belang, vooral voor het uitwisselen van ervaringen en een goede samenwerking. Ook vinden deze bouseigenaars het belangrijk dat er voldoende personeel voorzien wordt voor de bosgroep.

Conclusies

De bosgroep moet rekening houden met bouseigenaars die eerder economisch georiënteerd zijn, naast meer recreatief ingestelde eigenaars en tegelijk ook met ecologisch geïnteresseerde eigenaars. Bouseigenaars met een hogere opleiding en/of grotere bouseigendommen zullen sneller tot een bosgroep toetreden. Bij het opstarten van een bosgroep kan men zich in eerste instantie tot deze doelgroepen richten. Verder bleek ook een grote behoefte aan praktijkgerichte vorming te bestaan

De **'kleine eigenaars'** worden vooral lid van een bosgroep voor het aanbod aan informatie. Een bosgroeptijdschrift is hierbij een onmisbaar medium. De artikelen moeten voldoende duidelijk zijn en men mag niet vervallen in vaktermen of deze moeten toch op zijn minst verklaard worden. Voor deze eigenaars blijkt de ploeg bosarbeiders ook zeer belangrijk.

De **'grote eigenaars'** worden vooral lid van een bosgroep omdat zij hierin een middel zien om inspraak te krijgen in het overheidsbeleid. In de bosgroep zelf moeten dus reeds bepaalde participatiemogelijkheden zijn, die dan kunnen gekanaliseerd worden naar de hogere overheid toe. Een tweede reden is de mogelijkheid om over verschillende bouseigendommen heen een gezamenlijk beheer te voeren. Deze eigenaars wijzen ook op het belang van de bosgroepcoördinator, voor hen valt of staat de bosgroep met de capaciteiten van hun coördinator.

De **'middelgrote eigenaars'** nemen hier een tussenpositie in.

Literatuur

AJZEN, I., 1991. The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179–211.

AJZEN, I. & DRIVER, B.L., 1991. Prediction of goal directed behavior: Attitudes, intentions and perceived behavior control. *Journal of Experimental Social Psychology*, 22, 453–474.

CONNOR, M. & ARMITAGE, C.J., 1998. Extending the Theory of planned behaviour: A Review and Avenues for further Research. *Journal of Applied Social Psychology*, 28 (16), 1429–1464.